

WIKKEN, WEGEN EN WAARDEREN!

NAAR BETEKENISVOL

BEOORDELEN IN HET ONDERWIJS

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	>	3
1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk	>	4
2. Het proces van toetsing	>	9
3. Leren van en door toetsing	>	14
4. Het belang van kwaliteit	>	17
5. <i>Take home message</i>	>	21
6. Over het lectoraat	>	24
Referenties	>	28

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Toen ik een jaar of twaalf was, leerde ik plannen, leerde ik effectief leren en daarmee hoe ik een toets goed kon voorbereiden. Daar had met name mijn moeder een grote rol in. Ze sprak bijvoorbeeld Franse woordjes in op een cassettebandje, zodat ik de uitspraak kon oefenen. Ze leerde me vooruit te werken, samenvattingen maken en overhoorde me. Mijn middelbareschooltijd startte daarmee overzichtelijk en hanteerbaar. Al vrij snel was ik in staat om me goed voor te bereiden voor overhoringen, zelf te evalueren, belangrijke informatie te selecteren, en te anticiperen op de vraagstelling van een docent. Met het gewenste effect, zo bleek uit mijn resultaten. Het behalen van goede resultaten werd een sport op zich. Het bevestigde me in mijn kunnen en motiveerde me om nog harder te werken, nog beter voorbereid te zijn en nog hogere cijfers te halen. Leren was leuk, toetsen waren nog leuker!

Toen ik zelf aan twaalfjarigen les gaf in het basisonderwijs, realiseerde ik me dat voor mijn leerlingen het leren plannen, effectief leren en toetsen goed voorbereiden geen vanzelfsprekendheid was. Op tijd beginnen met leren en plannen, het activeren van voorkennis, selecteren van relevante informatie, de inzet van effectieve leerstrategieën, het juist gebruik maken van digitale middelen bleken aandachtspunten te zijn. Hoe explicieter leerlingen hierin ondersteund werden, hoe effectiever zij leerden en hoe groter de stappen die zij in hun ontwikkeling maakten. Dat motiveerde mij in mijn onderwijspraktijk om meer aandacht te besteden aan hoe toetsing het leren van mijn leerlingen zou kunnen ondersteunen. Het expliciteren van effectieve leerstrategieën en het inzetten van procesgerichte didactieken werden bovendien een belangrijke focus in mijn onderzoeksinteresse.

*Toen mijn kinderen een jaar of twaalf waren, ontdekte ik dat mijn positieve associaties met toetsing bij mij thuis absoluut niet gedeeld werden. Mijn pogingen om gebruik te maken van een papieren agenda strandde al snel door het gebruik van magister. Ze overhoorden hun kennis van vreemde talen met *wrts* en door de snelheid waarmee zij zich digitale ondersteuning eigen maakten bij het leren was mijn ondersteuning vaak minder gewenst. Dat er veel en vaak getoetst werd, was iets waar je vooral zo laat mogelijk last van moest hebben. Waar ik als docent en onderzoeker het proces van toetsing zie als een mogelijkheid om inzicht te krijgen in iemands kwaliteiten en bovenal ontwikkeling, zien mijn inmiddels jongvolwassenen het vooral als een onvermijdelijke, noodzakelijke, soms onnodige lat waarover gesprongen moet worden. Dat motiveert mij extra om de aandacht voor toetsing in een breder perspectief te plaatsen; niet alleen een toets als instrument om vast te stellen of er geleerd is, maar zeker ook om de mogelijkheden van toetsing positiever te zien. Hierbij volop gebruik makend van de middelen die we hierbij ondersteunend kunnen inzetten.*

Het betekenisvol inzetten van toetsing gaat over meer dan alleen wikken en wegen ten aanzien van een te behalen standaard. Het gaat ook over het waarderen van gerealiseerde doelen, van ontwikkeling en van ambities. In deze rede zal ik ingaan op de hedendaagse ontwikkelingen ten aanzien van het proces van toetsing, de wijze waarop (aanstaande) docenten een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit ervan zowel binnen de lerarenopleiding als op de scholen, en voorstellen hoe mogelijk te werken richting een waarderende beoordelingscultuur.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Afgelopen jaren hebben zich een aantal grote ontwikkelingen en vernieuwingen voorgedaan, waarbij leraren zich opnieuw hebben moeten positioneren en verhouden tot het spanningsveld van verandering en stabiliteit. Denk hierbij aan corona en het noodgedwongen thuiswerken, maar ook maatschappelijke ontwikkelingen en verwachtingen in een snel veranderende samenleving. De enige zekerheid in dit leven is dat niets hetzelfde blijft, dat geldt zeker voor het onderwijs. Studenten en docenten van nu kunnen niet altijd voorzien hoe de concrete beroepscontext zich zal ontwikkelen in de komende decennia. Leerlingen veranderen, scholen ontwikkelen zich, maatschappelijke verwachtingen evolueren door de tijd. Dat roept vragen op over hoe en waartoe we onze toekomstige leraren opleiden, welke effectieve invulling van onderwijs hierbij past, en hoe we hier passend bij verschillende (maatschappelijke) behoeften en ontwikkelingen invulling aan kunnen geven.

Het onderwijs is een plek waarin mensen centraal staan. In deze sociale context wordt onderwijs door mensen vormgegeven, zodat leerlingen zich kunnen ontwikkelen, ontdekken en experimenteren (Schippers, 2017). Waarden staan centraal en mensen worden gevormd. In deze context wordt onderwijs enerzijds ingezet als instrument om onze jongeren zo efficiënt en effectief mogelijk voor te bereiden en klaar te maken voor een plek in de maatschappij met een uitgebreid repertoire aan benodigde kennis en vaardigheden. Anderzijds is het doel van onderwijs om jongeren te socialiseren, en hen voor te bereiden op de toekomstige beroeps cultuur (Klatter, 2017). Dat gebeurt ook binnen de lerarenopleidingen. Onze toekomstige leraren kenmerken zich door wendbaarheid, betrokkenheid en flexibiliteit, terwijl ze over actuele kennis, vaardigheden en houdingen moeten beschikken om hun onderwijspraktijk vorm te geven (Kelchtermans, 2017). Dat vraagt om onderwijs- en leerprocessen van kwaliteit in een doordacht onderwijsontwerp, zodat hiermee het beoogde eindniveau gehaald kan worden. De leerdoelen zijn geformuleerd als leeruitkomsten en het leren van de student staat centraal. De doelen zijn bovendien congruent met de onderwijsvisie van de instelling (Cohen-Schotanus et al., 2019). Want een expliciete onderwijsvisie geeft richting aan de curriculumontwikkeling en voedt het pedagogisch-didactisch handelen van docenten (Klatter, 2017).

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

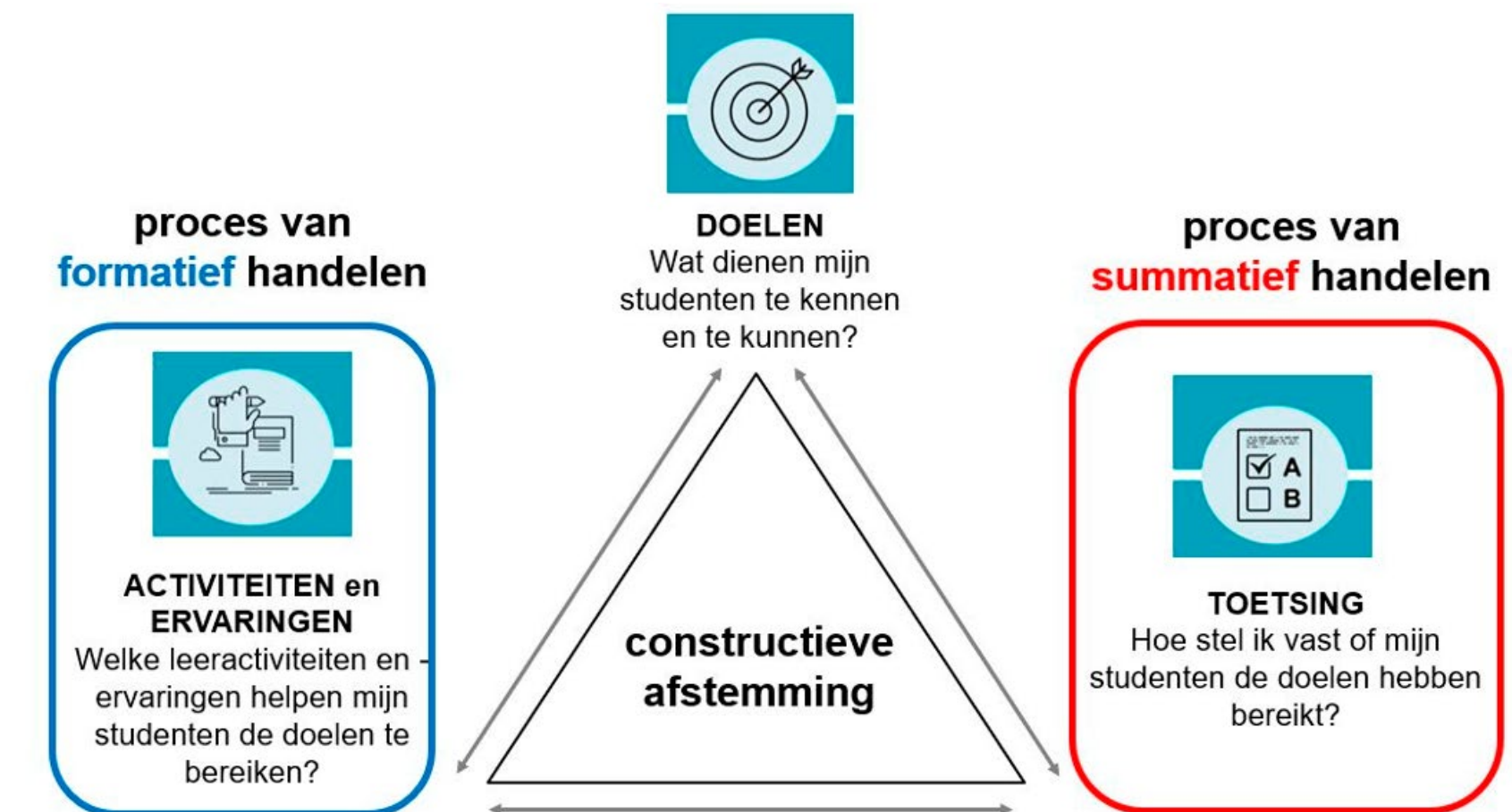
Referenties

Gezien de toenemende complexiteit van de te realiseren leerdoelen, de dynamische leeromgevingen en de verschillende actoren die hierin een rol spelen zijn gerichte ontwerpkeuzes in het onderwijsaanbod dan ook van belang (Laveault & Allal, 2016; Sluijsmans, 2020; Van Schilt-Mol, 2021). Hierbij is een integrale aanpak noodzakelijk, met een gemeenschappelijke visie op leren en beoordelen, en passende interventies om deze missie en visie te realiseren (Klatter, 2019). Het ontwerpen van een curriculum kenmerkt zich door zowel inhoudelijke sturing als strategische sturing, zo stellen Klatter en anderen (2019). Inhoudelijke sturing gaat over welke leerdoelen de opleiding nastreeft en hoe deze in een passend toetsprogramma beoordeeld worden. Strategische sturing is gericht op het eindniveau (eindkwalificaties), en de wijze waarop het totale programma is ingericht om dit eindniveau te behalen. Idealiter wordt het curriculum ontworpen door 'backwards design' (Jensen et al., 2017). Hierbij stelt men het leren van de student centraal en redeneert vanuit de te bereiken leerdoelen terug naar het onderwijsprogramma, de opbouw, de leerlijnen, de gewenste onderwijsvormen en de toetsing. Dit ontwerpproces vraagt om een doelgerichte taakanalyse startend vanaf einddoel

(Cohen-Schotanus et al., 2019). Hoe ziet een doelgerichte taakanalyse eruit? Idealiter door het beantwoorden van de volgende vijf kernvragen; 1) Wat zijn de beoogde leerresultaten? 2) Wat verwacht men dat studenten kunnen/kennen aan het einde van de opleiding? 3) Welke (leer)activiteiten zijn geschikt om deze uitkomsten te bereiken? 4) Via welke pedagogisch-didactische werkvormen worden deze leeractiviteiten ontlokt? 5) Hoe worden deze leeruitkomsten getoetst?

Constructive alignment

Een goede constructieve verbinding en afstemming tussen de beoogde leerresultaten, eindkwalificaties, het toetsprogramma en het onderwijsprogramma is noodzakelijk, zo blijkt uit onderzoek (Baartman et al., 2020; Ramaswamy et al., 2020; Schut et al., 2020). We spreken hier van constructive alignment (Biggs & Tang, 2011).

Figuur 1. Biggs, J.B., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university: What the student does* (3rd ed). New York: McGraw-Hill Education (UK).

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Volgens het principe van constructive alignment wordt het studiegedrag van studenten voornamelijk bepaald door de toetsing. De toetsing en de leeractiviteiten in het onderwijs dienen dan ook gericht te zijn op de leerdoelen. Als je ervoor zorgt dat de toetsing meet in hoeverre de studenten alle leerdoelen behaald hebben, richten de studenten hun leeractiviteiten ook op het behalen van deze doelen (Biggs & Tang, 2011). Het onderwijs ondersteunt studenten hierbij. Door de onderlinge afstemming ervaren studenten bovendien validiteit, betrouwbaarheid en transparantie in het proces van toetsing, en wordt duidelijk waarom voor onderwijsvormen gekozen is om geselecteerde leerdoelen te bereiken. Want onderwijskwaliteit ontstaat niet door de focus op losse elementen. Het is een samenhangend geheel, waarbij vanuit een curriculum geredeneerd moet worden waartoe wordt opgeleid, wat het gewenste eindniveau is en op welke wijze getoetst en beoordeeld kan worden of dit niveau is bereikt (Baartman et al., 2020; Ramaswamy et al., 2020; Schut et al., 2020).

Digitalisering, flexibilisering en maatwerk

In een samenhangend curriculum, waarin beoogde eindkwalificaties, het toetsprogramma en het onderwijsprogramma op elkaar afgestemd zijn, neemt ook digitalisering een steeds nadrukkelijker plaats in. In de afgelopen decennia zijn technologische ontwikkelingen een impuls voor innovatie en vooruitgang gebleken en hebben geleid tot structurele veranderingen op het gebied van leren, werken en samenleven (Platform Onderwijs2032, 2016; Brand-Gruwel et al., 2015). Technologische ontwikkelingen in het onderwijs zijn in een stroomversnelling terecht gekomen door de lockdowns in Coronatijd (Schildkamp & Spruit, 2022). In alle onderwijscontexten is onder hoge druk veel werk verzet om leerlingen en studenten op afstand te blijven begeleiden in hun leerproces. De plotselinge transitie van veelal fysiek naar volledig onlineonderwijs heeft ertoe geleid dat docenten en studenten veel ervaring hebben opgedaan met de inzet van onderwijsleertechnologie in hun onderwijs, maar deze ervaringen worden nog niet optimaal benut. Voor (toekomstige) docenten is het belangrijk

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

te weten hoe technologische ontwikkelingen van invloed kunnen zijn op de manier van leren en beoordelen. De inzet van technologie biedt nieuwe, aanvullende en/of ondersteunende mogelijkheden bij didactische verrijking, de inrichting van een efficiënte toets-organisatie en maatwerk (Ministerie OCW, 2019). Om goed voorbereid te zijn op de toekomst krijgen digitale vaardigheden en technologische ondersteuning een steeds belangrijker plek op de agenda's. Maar doordacht technologieën inzetten is niet eenvoudig (Brand-Gruwel, et al., 2014). Het vereist slim combineren van de juiste kennis en ondersteuning passend bij de onderwijs- en toetsvisie en passend in het onderwijsontwerp. Het onderwijs bereidt hierop voor. Ook de aandacht voor flexibilisering van het onderwijs en het leveren van maatwerk neemt toe (Fransen, 2020). Onderwijs wordt aangeboden in dynamische contexten met pluriforme programma's en een diverse studentenpopulatie. De vraagstukken die spelen binnen bij de in-, door- en uitstroomfase ten aanzien van studeerbaarheid en gewenste opbrengsten variëren qua inhoud en perspectief. Dat vraagt om flexibilisering, waarin vraaggestuurd aanbod en flexibele leerwegen leiden tot meer passend onderwijs (Baars et al., 2015; Bos et al., 2022; Fransen, 2020). De diversiteit aan achtergronden, leervragen, competenties en interesses leiden tot aanpassingen aan bijvoorbeeld inhoud, plaats, volgorde en tijd van modules, werkvormen en leer- en evaluatiedoelen (Goeman, et al., 2019). Studenten worden bovendien meer en meer betrokken bij onderwijsprocessen en -ontwerpen. Waar de docent voorheen volledig eigenaar was van het onderwijsproces, vindt er een verschuiving plaats naar een gezamenlijke verantwoordelijkheid in het organiseren en uitvoeren van onderwijs. Onderwijsinstellingen zullen zich dan ook moeten richten op de vraag hoe zij hun leeromgeving flexibel kunnen inrichten, hoe zij ervoor kunnen zorgen dat studenten het beste uit zichzelf halen en met succes hun studie doorlopen.

Flexibilisering en daarmee ook maatwerk wordt in het hoger onderwijs gerealiseerd door de inzet van leeruitkomsten (Fransen, 2020). Leeruitkomsten zijn datgene wat een student moet begrijpen, weten of toepassen na een leerperiode (NVAO, 2022). Het is een meetbaar resultaat van leerervaringen dat laat zien tot welk niveau een competentie al is gevormd of nog moet worden verbeterd (Klatter et al., 2019). Kennis, vaardigheden en houdingen worden integraal beschreven; competenties zijn verweven in de leeruitkomsten. Dat maakt een leeruitkomst een samenhangend geheel en duurzaam in het gebruik (Klatter et al., 2019). Het voordeel van de inzet van leeruitkomsten is dat er meerdere manieren zijn om een leeruitkomst te behalen. Ook leerervaringen op de werkplek, in online omgevingen, informeel of een combinatie hiervan kunnen in formele leertrajecten worden gewaardeerd. De student krijgt bovendien meer ruimte om aan te tonen of en hoe de leeruitkomst behaald is. Zo wordt er bijvoorbeeld in toenemende mate gewerkt met authentieke opdrachten. Bij het werken met authentieke opdrachten ontstaat een min of meer realistische context waarbinnen de studenten werken aan hun leeruitkomsten, waarmee

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

de beroepspraktijk dichter benaderd wordt. Dit levert niet alleen een betere aansluiting op met de beroepspraktijk, ook is er ruimte om persoonlijke ervaring te verweven in opbrengsten (Bos et al., 2022).

Consequenties voor toetsing

Maatwerk willen leveren past in de context waarin toekomstige leraren wendbaar en flexibel zullen moeten zijn. De wens om onderwijs zo goed mogelijk, flexibel en passend bij verschillende behoeftes en leerroutes te willen aanbieden, heeft gevolgen voor de docent, de leeromgeving en de student. In dit kader is de hierboven al genoemde constructieve afstemming tussen de beoogde leerresultaten, eindkwalificaties, het toetsprogramma en het onderwijsprogramma essentieel. Naarmate de integratie van toetsing en onderwijs meer aandacht krijgt, wordt duidelijk dat het proces van toetsing meer behelst dan de inzet van het juiste instrument. Toetsing stuurt leer- en onderwijsprocessen, is afgestemd op de doelen en representeert hiermee in hoeverre tussentijdse doelen en de eindkwalificaties zijn behaald (Cohen-Schotanus et al., 2019; Sluijsmans et al., 2013). Wikken, wegen én waarderen krijgen hierbij een nadrukkelijker plek in het curriculum.

Hoe kan het proces van toetsing een nadrukkelijke plaats krijgen in het onderwijs als integraal onderdeel van het onderwijsontwerp? Dat begint bij een visie op onderwijs. Het hebben van een onderwijsvisie is voorwaardelijk voor het zinvol invulling geven aan het proces van toetsing vanuit een heldere toetsvisie. De toetsvisie vormt het fundament voor het borgen van de kwaliteit van toetsing en werkt versterkend op het realiseren van de onderwijsdoelen (VO-Raad, 2019). Vanuit een toetsvisie kan een geïntegreerd en gebalanceerd toetsprogramma gerealiseerd worden, gericht op de te behalen leerresultaten en effectief onderwijs. Door het proces van toetsing onderdeel te laten zijn van het onderwijsconcept, kan de onderwijsvisie daadwerkelijk gerealiseerd worden (Baartman, 2022; Baartman et al., 2020).

> FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat
- Referenties

Wat bedoelen we nu precies met toetsing? Toetsing omvat het gehele proces van zowel de toetsen, de beoordelingen, als de consequenties die hierop volgen. Toetsen zijn de instrumenten waarmee gemeten wordt. Een zorgvuldige keuze voor en juiste inzet van het instrument is hierbij vereist. Bij het beoordelen gaat het om toekennen van een waarde aan een meting op basis van vooraf vastgestelde criteria (Joosten-ten Brinke et al., 2009). Vervolgens kan bekeken worden wat die waarde betekent in de context waarin getoetst is en kunnen op basis hiervan beslissingen genomen worden (Wiliam, 2019). Het beargumenteerd inzetten van de juiste toetsen en komen tot een juiste beoordeling, het bewust evalueren en waarderen van de opbrengsten, en vervolgens beslissen welke consequenties hieraan verbonden zijn, zijn belangrijke elementen in het onderwijs. Want de gevolgen binnen het proces van toetsing kunnen groot zijn, zowel voor de lerende, de docent als de leeromgeving. Bewust en betekenisvol invulling geven aan dergelijke processen vraagt dan ook om bewust stilstaan bij leren en leerprocessen. Zo krijgt men inzicht in waar de lerende staat, kunnen aanpassingen gedaan worden in het leerproces om geplande doelstellingen te behalen of bij te stellen (Joosten-ten Brinke, 2021). Wanneer in het vervolg gerefereerd wordt naar (het proces van) toetsing wordt dus niet alleen verwezen naar het effectief inzetten van een waardevol meetinstrument met een bijbehorend resultaat, maar naar het geheel van noodzakelijke procedures en processen die nodig zijn om zorgvuldige conclusies te trekken over het leren en de voortgang van studenten.

Waarom?

Toetsing vindt voortdurend plaats, zowel formeel als informeel (Joosten-ten Brinke, 2021). Formele beoordelingen kunnen plaatsvinden om vast te stellen of iemand aan bepaalde inhoudelijke standaarden voldoet, met bijvoorbeeld een certificaat als opbrengst van het behaalde resultaat. Maar ook informeel feedback krijgen na het stellen van een vraag in de klas om zodoende op basis van die feedback het eigen leren te verbeteren, of een gespreksevaluatie om onderwijs te evalueren en bij te stellen zijn vormen van toetsing. Waarom toetsen we? In het proces van toetsing kunnen verschillende functies centraal staan, bijvoorbeeld gericht op leren, beslissen en evalueren (Van Schilt-Mol, 2021a). In toenemende mate onderzoekt men de meerwaarde van zak/slaagbeslissingen, het benutten van beoordelingen op het niveau van leren en evalueren, en de vertaling van een toetsvisie naar de uitvoering ervan. De keuzes voor de invulling van toetsing zijn dus afhankelijk van de onderwijs- en toetsvisie, en daarmee van de visie op leren en ontwikkelen.

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

De leerfunctie van toetsen richt zich op het verzamelen van informatie over de voortgang van studenten, het (bij)sturen en stimuleren van leren, en hen van feedback voorzien om zo het leerproces te ondersteunen. De beslisfunctie bij toetsing is gericht op het nemen van zorgvuldige beslissingen over studenten. Wanneer toetsing wordt ingezet om onderwijskwaliteit en het eigen handelen als docent te verbeteren, staat de evaluatiefunctie meer centraal (Brown et al., 2009; Van der Vleuten et al., 2015; Van Schilt-Mol, 2021a, 2021b).

Vanuit de verschillende functies van toetsing kan informatie over voortgang en opbrengsten formatief en/of summatief ingezet worden. Formatief en summatief handelen gaan over de wijze waarop wordt omgegaan met de informatie die de toets oplevert. Formatief verwijst hier naar het (bij)sturen en stimuleren van het leren gericht op ontwikkeling (zie verder hoofdstuk 3). Summatief wordt gebruikt om het geleerde vast te stellen en beslissingen op te baseren. Een gangbare misvatting is dat toetsing formatief of summatief is. Maar een toets met primair een summatieve functie kan informatie geven over waar de student staat en hiermee het proces van onderwijzen en leren verbeteren. Deze toets heeft daarmee dus ook een formatieve functie (Van Schilt-Mol et al., 2020). Toetsing krijgt pas een summatieve waarde als hieraan een consequentie wordt verbonden (Van der Vleuten et al., 2018). Alle onderwijsactiviteiten leveren informatie op waarmee het onderwijs en leren (bij)gestuurd en geëvalueerd kan worden, en beslissingen onderbouwd kunnen worden. Dat betekent dat 'formatief' en 'summatief' geen eigenschappen van de toets zijn, maar eigenschappen van de handelingen en conclusies die getrokken worden op basis van toetsing vanuit verschillende functies (Sadler, 1989; Hattie, 2009). Door te verwijzen naar formatief of summatief handelen kan deze misvatting voorkomen worden.

Wat?

Na het waarom van toetsing vanuit verschillende functies die centraal staan, volgt bij het ontwerpen van toetsing het wat, wanneer, door wie en hoe (Harden, 1979). Wát er beoordeeld wordt, kan betrekking hebben op een product, bijvoorbeeld in de vorm van een verslag, een portfolio, of een presentatie. Ook het leerproces van een persoon kan centraal staan, bijvoorbeeld wanneer het bepaalde competenties

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

betreft, welke vervolgens aangetoond kunnen worden in verschillende (beroeps)producten. Zo kan er bijvoorbeeld een beslissing genomen worden over het kennisniveau, kan de kwaliteit van het leren van de student op de werkplek beoordeeld worden, of vinden beoordelingen over onderwijs en opbrengsten plaats door de beoordelaar in samenspraak met de student (Duvekot, 2016).

Wanneer?

Afhankelijk van de focus op leren, (bij)sturen van leerprocessen, beslissen over gerealiseerde doelstellingen, evalueren over onderwijskwaliteit, of een combinatie hiervan kan bepaald worden wanneer toetsing plaatsvindt. De vraag wanneer er getoetst wordt, hangt namelijk sterk samen met de functies van toetsing die centraal staan. Dat betekent dat vragen over wát en wanneer men wil beoordelen (bijvoorbeeld vooraf, doorlopend, tussentijds en/ of afsluitend) vanuit de verschillende toetsfuncties bij de start van een onderwijsontwerp beantwoord zullen moeten worden.

Wie?

worden wie betrokken is bij de beoordeling. In formele, meer klassieke leeromgevingen is er sprake van een scherp onderscheid tussen een lerende (student of leerling) en een docent/ beoordelaar. In dynamische leeromgevingen zien we dat de werkplek steeds nadrukkelijker betrokken wordt bij het beoordelen, aangezien de context waarin iemand leert zich niet meer alleen beperkt tot de formele opleidingslocatie. Het is dan ook aan te bevelen meerdere gelijkwaardige collega's te betrekken bij het beoordelingsproces en hierbij nadrukkelijk de visie op onderwijs te betrekken. Deze samenwerking en wederzijdse betrokkenheid van verschillende actoren draagt bij aan het leren en opbrengsten, al vereist dat wel vertrouwen, veiligheid en voldoende vaardigheid in beoordelen (Joosten-ten Brinke, 2021). Dat geldt overigens ook voor de studenten die zichzelf en elkaar beoordelen en als gelijkwaardige partners een uitspraak doen over de kwaliteit van een product of persoonlijke ontwikkeling.

Hoe?

Pas nadat voldoende afgestemd is waarom er beoordeeld wordt aansluitend bij de onderwijsvisie, welke functies er binnen de beoordeling centraal staan, wat beoordeeld wordt, wanneer deze beoordeling plaatsvindt, en door wie, komt de vraag hoe. Gek genoeg is de hoe-vraag, de keuze voor een toetsvorm, in veel gevallen de eerste vraag die beantwoord wordt. De keuze voor toetsing in verschillende vormen, bijvoorbeeld een kennistoets, een portfolio, of een beroepsproduct, is echter afhankelijk van de doelstellingen die in de beoordeling centraal staan. Het gaat soms om weten, om toepassingen, analytische vaardigheden of begrip, en soms een combinatie van het voorgaande om vast te stellen wat iemand kan. Een kennistoets vraagt om het aantonen van

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

kennis binnen een specifieke context (Coane & Umanath, 2021). Een portfolio is geschikt om verschillende bewijzen te beoordelen, en binnen beroepsproducten kunnen complexe vaardigheden binnen uiteenlopende contexten beoordeeld worden. De verschillen in context, focus, en benodigde kennis en vaardigheden zorgen voor een scala aan keuzemogelijkheden ten aanzien van toetsvormen. Belangrijk bij de keuze voor de juiste toetsvorm zijn de antwoorden op voorgaande essentiële vragen.

Waar?

De Waar-vraag werd bij de ontwerp vragen van Harden in 1979 nog niet genoemd, maar is tegenwoordig steeds meer van belang. De dynamische, betekenisvolle en zeker ook authentieke leeromgeving beperkt zich niet alleen maar tot de opleidingslocatie en/of de werkplek. Zeker de afgelopen jaren blijken leeromgevingen blended vormen aan te nemen met een combinatie van leren op afstand, buitenschools, binnenschools en op de werkplek. Dat vraagt om expliciete aandacht voor technologie bij doelbewuste ontwerpkeuzes ten aanzien van onderwijs en toetsing. Blended onderwijs verwijst naar onderwijscontexten, waarin een combinatie van leeractiviteiten online en offline plaatsvinden. In blended onderwijs is leren het resultaat van een doelbewuste, geïntegreerde combinatie van online en face-to-face leeractiviteiten (Goeman et al., 2019). Hierbij kunnen diverse technologieën en tools ingezet worden, afhankelijk van de functies die centraal staan en de doelen die beoogd worden (Schildkamp & Spruit, 2022).

Technologie-ondersteund onderwijs

De voornaamste vraag is hoe technologie zo ingezet kan worden dat er betekenisvol en authentiek onderwijs en toetsing plaatsvindt. Het leerproces van de student binnen een specifieke onderwijscontext staat hierbij centraal. Vanuit de docent, de student en het curriculum kan gezamenlijk bepaald worden of en hoe technologie betekenisvol kan bijdragen in de onderwijscontext (Schildkamp & Spruit, 2022). Technologie optimaal benutten ter ondersteuning van onderwijskwaliteit en beoordelen, vraagt in een vroeg stadium van het onderwijsontwerp om gerichte ontwerpkeuzes afhankelijk van het gekozen doel (Bouw et al., 2017). Verschillende doelstellingen kunnen hierbij het uitgangspunt vormen. Zo kan technologie ingezet worden ten behoeve van activerende werkvormen (Surma et al., 2019). Maar ook het intensief benutten van onderwijstijd door het vooraf aanbieden van theoretische concepten, het intensiveren van aantal contact- of feedbackmomenten vergroten én samenwerken kan bevorderd worden door de inzet van technologie (Bos, 2022).

Daarnaast kan technologie ingezet worden ten behoeve van flexibilisering op het gebied van tijd, plaats, en tempo. Bovendien kan er op inhoud gedifferentieerd worden. Digitale dataverzameling en analyse (learning analytics) bieden veel informatie over de voortgang van de student, waarmee adaptief kennis en

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

vaardigheden doorontwikkeld kunnen worden (Schildkamp & Spruit, 2020). Learning analytics kunnen ook inzichtelijk maken hoe en wat er geleerd wordt. Op basis hiervan kunnen lerenden hun manier van leren bijstellen, kunnen docenten hun onderwijs verbeteren en kunnen organisaties aanpassingen doorvoeren in de leeromgeving (Tsai, et al., 2020). Ook kan technologie het leren met of in authentieke situaties ondersteunen, denk hierbij aan de inzet van interactieve leeromgevingen en simulatieomgevingen.

Onderwijsinstellingen zullen blended onderwijs moeten faciliteren. Het gaat hierbij niet alleen om professionele ontwikkeling en faciliteiten, maar ook waardering, strategie en kwaliteitszorg van blended onderwijs (Brand-Gruwel et al., 2014; Dijkstra & Goeman, 2021). De huidige focus van technologische professionaliserings-, ontwerp- en implementatieactiviteiten ligt vaak op onderwijsactiviteiten vanuit docent- en cursusperspectief. Het gevolg is dat het implementatievraagstuk hiermee naar de achtergrond verdwijnt. Studenten zijn partner in dit implementatievraagstuk. Gezamenlijk evidence-informed experimenteren en realiseren van technologie-ondersteunde onderwijsinnovaties wordt dan ook aanbevolen (Schildkamp & Spruit, 2020).

Realiseren van technologie-ondersteund toetsen, beoordelen en waarderen betekent niet uitsluitend het selecteren van de juiste tools. Er zullen beargumenteerde keuzes gemaakt moeten worden voor de technologische ondersteuning bij het onderwijsontwerp en toetsing (Schildkamp & Spruit, 2020). Het betekent concentreren op de achterliggende doelstellingen en functies van onderwijs en toetsen, en vervolgens het benutten van didactische eigenschappen van technologie en het didactisch inbedden van leertechnologie (Dijkstra & Goeman, 2021). Daarbij is het belangrijk om online en fysieke onderwijsactiviteiten zo te verbinden dat de pedagogische en didactische voordelen van beide optimaal benut worden (Perrow, 2017). Want technologie-ondersteund onderwijs en toetsing bieden vele mogelijkheden welke benut worden bij een integrale aanpak met ruim aandacht voor onderwijs en toetsing. Dat vraagt al bij het ontwerp aandacht voor de veiligheid van de (digitale) omgeving, het zorgvuldig omgaan met data, en constructieve samenhang ten aanzien van te realiseren leerdoelen, beoordelingsvraagstukken, studeerbaarheid en flexibiliteit (Dijkstra & Goeman, 2021). Want alleen de inzet van digitale technologie in het onderwijs, verbetert de kwaliteit van het onderwijs niet (Facer & Selwyn, 2021).

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Het beantwoorden van vragen bij toetsing als ‘Waarom, wat, wanneer, wie, hoe en waar doen we dit?’, levert inzichten op over waar iemand staat in relatie tot waar diegene wenst te komen. Dat betekent dat toetsing een belangrijke aanjager van leren is. Hoe kunnen we dit zo goed mogelijk benutten? Hoe kan toetsing ingezet worden als startpunt van leren en het bijsturen van leerprocessen?

Formatief evalueren

Toetsing kan de motivatie en leeropbrengsten van studenten verhogen en hen effectiever laten leren (Baartman et al., 2020; Ramaswamy et al., 2020; Schut et al., 2020). Hiervoor is helderheid nodig ten aanzien van te realiseren doelen, transparante criteria op proces- en productniveau, en de inzet van effectieve leerstrategieën om eerder gestelde doelen te bereiken. De inzet van formatief evalueren biedt deze mogelijkheden (Brookhart, 2011; Christodoulou, 2016; Furtak et al., 2016; Gulikers & Baartman, 2017; Sluijsmans, 2020; Van der Steen et al., 2020). Het omvat alle activiteiten van docent en student, waarmee leeractiviteiten en opbrengsten in kaart worden gebracht, geïnterpreteerd worden en waaruit vervolgstappen volgen. Het kan bijdragen aan betere leerprestaties, motivatie en eigenaarschap van studenten, want formatief evalueren staat in dienst van leren (Black & Wiliam, 1998a; Beekman et al., 2021). Formatief evalueren is een cyclisch proces, waarin de focus ligt op groei en ontwikkeling. Zowel de docent als de student krijgt hiermee inzicht in waar iemand staat in relatie tot de vastgestelde leerdoelen en hoe deze bereikt kunnen worden. Formatief evalueren is effectief wanneer ze de volgende vijf kernstrategieën bevat: het bespreken van succescriteria, toetsdialogen, peer-assessment en self-assessment en het geven en ontvangen van feedback (Black & Wiliam, 2009).

Feedback

Extra aandacht voor de waarde van feedback in onderwijs- en leerprocessen is relevant. Feedback heeft enerzijds een cognitieve impact door de informatie aan de student over de mate waarin een leerdoel bereikt is. Anderzijds draagt feedback bij aan een gevoel van controle over het leren, en zorgt het ervoor dat de student meer verantwoordelijk wordt voor zijn leren, zo geeft Brookhart (2008) aan. In een gestructureerde omgeving geven docenten gericht feedback, geven zij vertrouwen aan de student om de vereiste lesactiviteiten te kunnen bereiken (Reeve et al., 2004) en worden zij ondersteund bij leertaken, zodat

> FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

zij weten hoe doelen bereikt kunnen worden (Skinner & Belmont, 1993). Kwaliteit van feedback die gegeven wordt, is dan ook cruciaal. Volgens Hattie en Timperley (2007) kan hierbij onderscheid gemaakt worden tussen feedback op de taak, op het proces, de zelfregulatie en de persoon. Zij benadrukken dat feedback gericht op de persoon het minst bijdraagt aan de ontwikkeling. Goede feedback geven vereist van docenten en studenten een investering (Carless & Boud, 2018; Dobbelear, et al., 2021; Molloy et al., 2020; Tai et al., 2018; Winstone & Carless, 2020). Het vraagt vanuit de feedbackgever om feedback te ontwerpen en toe te passen, niet alleen als informatie die lerenden kan helpen om gewenste leerdoelen en persoonlijke ontwikkeling te bereiken, maar ook als een proces dat pedagogisch-didactische en sociale doelen dient (Hattie, 2008). Het betekent dat de ontvanger in staat moet zijn feedback te zoeken, te decoderen en betekenissen van feedback te coderen die relevant zijn voor haar leren, en bezig zijn met feedback als een sociaal-cultureel proces (Arts et al., 2021).

Zelfregulatievaardigheden ontwikkelen

Formatief evalueren en feedback zijn belangrijke elementen bij de inzet van toetsing als aanjager van leren. Het draagt bij aan het vergroten van opbrengsten en studiesucces. Dat geldt eveneens voor de ontwikkeling van zelfregulatievaardigheden (Boekaerts, 1997; Beekman, Joosten-Ten Brinke, Boshuizen, 2015a, 2016b, 2021c), self-efficacy (Vantieghem et al., 2014; Beekman, et al., 2016), academische en sociale integratie van studenten (Tinto, 2006), cognitieve betrokkenheid van studenten (Belfi et al., 2015; Tinto, 1997), en het gebruik van effectieve leerstrategieën (zie Bakx & Van Nuland, 2015). Zelfregulatie houdt in dat studenten zelfstandig en met verantwoordelijkheid de sturing voor eigen leerprocessen in handen nemen (Boekaerts, 1997). Zelfregulatie omvat meta-cognitieve componenten (planning, monitoring en evaluatie) en motivatie componenten. Een belangrijk aspect van het laatste is het vertrouwen in eigen kunnen, ook wel self-efficacy genoemd. Effectieve leerstrategieën worden daarnaast gedefinieerd als strategieën die behulpzaam zijn bij het verwerken, opslaan en wederom benutten van informatie uit het geheugen (Verkoeijen, 2016). Binnen onderwijs, en het hoger onderwijs in het

> FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

bijzonder, wordt een groot beroep gedaan op de zelfregulatievaardigheden van studenten om het leren bij te sturen en studiesucces te behalen (Knouse et al., 2014; Lowe & Cook, 2003; Baars et al., 2015). Effectieve sturing en ondersteuning bij de ontwikkeling van zelfregulatiestrategieën is hierbij essentieel. Opleiders vertalen het stimuleren van zelfregulatie vaak door de student simpelweg meer verantwoordelijkheid te geven. Maar studenten hebben strategieën nodig om met deze verantwoordelijkheid overweg te kunnen en het leren te kunnen reguleren (Knouse et al., 2014; Lowe & Cook, 2003; Baars et al., 2015). Juist een goede begeleiding van een onderwijsprofessional in dit proces van ruimte geven is van groot belang. Zelfregulatie stimuleren betekent dus niet loslaten maar ruimte geven. Het effect van zelfregulatie op prestaties is positief. Het kunnen inzetten van zelfregulatiestrategieën is echter wel altijd verbonden aan kennis van hetgeen waarbij deze strategieën ingezet worden. Een stevige kennisbasis is dan ook noodzakelijk (Willingham & Lovette, 2014). Het is zinvol om dergelijke strategieën te stimuleren tijdens de vakspecifieke onderwijsinhouden, al betekent dat niet vanzelfsprekend transfer over de domeinen heen (Quigley et al., 2021). Het is aan de docent om de studenten bij het leren inzicht te laten krijgen op hun beheersingsniveau en inzet van effectieve leerstrategieën in de context (Logan et al., 2012).

Studeerbaarheid en studiesucces

Aandacht voor de lerende en evaluatieve functie van toetsing is toegenomen. Dat is niet verwonderlijk, want hogere rendementen worden in kwalitatief goed onderwijs gerealiseerd door een juiste afstemming van doelen, toetsing én een studeerbaar onderwijsprogramma met aandacht voor effectief en efficiënt leren (Cohen-Schotanus, 2012). Studenten moeten hierin ondersteund worden. Hoe succesvol iemands opbrengsten zijn en hoe studeerbaar een opleiding is, hangt af van een complex samenspel van factoren. Factoren die te maken hebben met studentkenmerken, zoals studiegedrag, motivatie, vooropleiding, maar ook factoren die te maken hebben met de kenmerken van de opleidingen, de studeerbaarheid en begeleiding hierbij. Opleidingen kunnen opbrengsten en studeerbaarheid van studenten vergroten door een leeromgeving te creëren, waarin studenten uitgenodigd en aangemoedigd het beste uit zichzelf te halen. Dat vraagt om een constructief afgestemd curriculum, waarin de zojuist besproken elementen expliciet aan bod komen.

HET BELANG VAN KWALITEIT

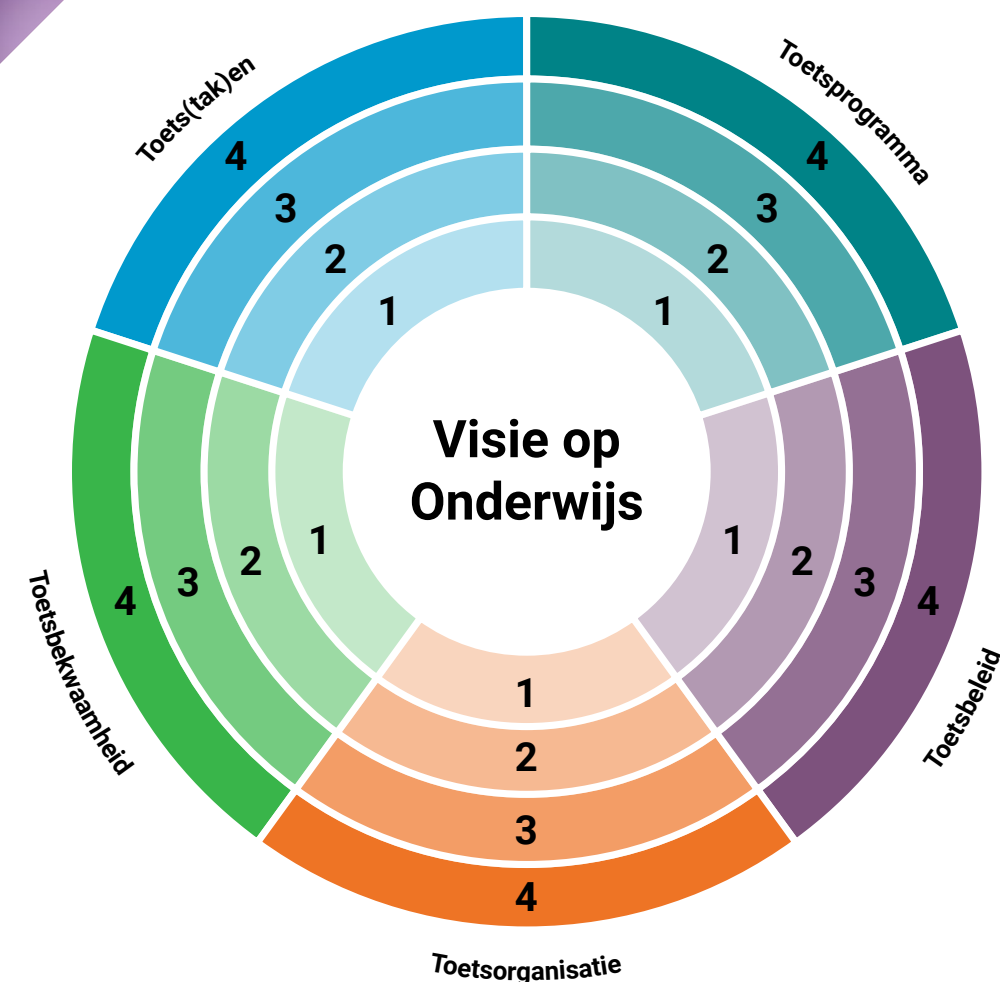

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat
- Referenties

Toetsing draagt bij aan de kwaliteit van onderwijs en opbrengsten. Het proces van toetsing moet dan ook in alle facetten van kwaliteit zijn. Toetsing gaat over meer dan alleen de inzet van kwalitatief goede instrumenten. Het proces van toetsing vraagt om een samenhangend en doordacht toetsprogramma binnen een opleidingscurriculum. Het vormt hiermee de koppeling tussen wat men binnen de opleiding beoogt en hoe men dat gaat realiseren.

Aandacht voor de kwaliteit van toetsing is er al langer. Steeds meer opleidingen werken vanuit hun onderwijsvisie toe naar kwaliteit van toetsing door in te zetten op het vergroten van (voldoende) kennis en vaardigheden ten aanzien van het analyseren, verbeteren en borgen van de (duurzame) kwaliteit van toetsing. Dat stelt echter hoge eisen aan de kwaliteit van het gehele proces en alle onderdelen en actoren die hierin een plaats hebben.

Figuur 2. Het Toetsweb

Toetsweb

Het ontwikkelen, afnemen, beoordelen, analyseren, waarderen en verbeteren zijn overdraagbare toetsvaardigheden, waarmee de kwaliteit van toetsing verbeterd kunnen worden. Het toetsweb is een instrument wat ingezet kan worden om deze aspecten onder de loep te nemen en verder te ontwikkelen (zie Figuur 2). Het is een doorontwikkeling van de kwaliteitspiramide voor eigentijds toetsen en beoordelen van Joosten-ten Brinke (2011) naar een ontwikkelings- en kwaliteitszorginstrument (Van Schilt-Mol et al., 2020). De visualisatie is geïnspireerd op het curriculaire spinnenweb van Van den Akker (2003). Het toetsweb vormt het theoretisch fundament onder het project 'de Toetsing Getoetst' om de kwaliteit van toetsing te analyseren, verbeteren en borgen. Met deze methodiek kan de kwaliteit van toetsing niet alleen geoperationaliseerd worden, maar kan ook vanuit een visie op onderwijs gewerkt worden naar meer grip op het analyseren, verbeteren en borgen van de (duurzame) kwaliteit van toetsing (Van Schilt-Mol & Sluijsmans, 2015).

In het toetsweb zijn vijf entiteiten van toetskwaliteit met elkaar verbonden; toets(tak)en, toetsprogramma, toetsbeleid, toetsorganisatie en toetsbekwaamheid, waarbij de visie op onderwijs de kern van het web vormt. Iedere toets-entiteit omvat elementen ten aanzien van kwaliteitscriteria, ontwerp en borging. Ook zijn er vier fasen zichtbaar, waarin ontwikkelingen plaatsvinden, bijvoorbeeld in de wijze

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

waarop actoren ingezet worden (van individuele acties naar betrokkenheid van alle relevante actoren). Dat geldt ook voor het werken richting lange termijn doelen en de integratie van processen en activiteiten in het onderwijsproces. Vanuit deze vijf entiteiten kan gewerkt worden naar duurzame toetskwaliteit. Bij kwaliteit van onderwijs en toetsing zijn alle toets-entiteiten van even groot belang. Juist het samenspel tussen de entiteiten bepaalt de mate van duurzaam werken aan onderwijskwaliteit.

Het toetsweb ondersteunt bij de ontwikkeling en borging van een samenhangend en beargumenteerd toetsprogramma (Van Schilt-Mol et al., 2020). Hierin komt een gebalanceerd aanbod samen van toetsen met verschillende functies, afgestemd op en in evenwicht met het onderwijsaanbod, gebaseerd op de geformuleerde onderwijsvisie, de kwalificaties, (internationale)standaarden, opleidings- en beroepsprofielen en wettelijke kaders. Dit resulteert in een adequate dekking van de eindkwalificaties, welke valide beoordeeld worden. Voorwaarde hiervoor is dat de leeruitkomsten duidelijk en transparant zijn.

Voor een adequate dekking van alle eindkwalificaties is het van belang om na te gaan op welke (delen) van de leeruitkomsten en/of competenties de toetsen gericht zijn, of deze gezamenlijk de beoogde leeruitkomsten dekken, en of de toetsing elkaar aanvult op vorm en inhoud (Van Schilt-Mol et al, 2020). Dat vraagt om zorgvuldige afwegingen over welke en hoeveel bewijzen (gezamenlijk) gewogen en beoordeeld zullen moeten worden om tot een integraal (eind)oordeel te komen, zowel op de korte als op de lange termijn. Want toetsmomenten vormen informatiebronnen over het leerproces van de student en bieden mogelijkheden tot feedback en bijsturing, welke vervolgens in latere onderwijsperioden of opdrachten gebruikt kunnen worden (Baartman et al., 2015).

Juist bij flexibilisering en maatwerk is borging van kwaliteit van toetsing belangrijk. Want flexibilisering is meer dan een structuurverandering. Het is een cultuurverandering welke tot zijn recht komt als kaders en opvattingen over 'goed onderwijs', te realiseren doelen en onderliggende overtuigingen kritisch beschouwd worden. Dat betekent niet dat iedere opleiding daar op dezelfde wijze invulling aan moet geven.

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

(Digitale) Toetsbekwaamheid

De voortdurende ontwikkelingen in de onderwijspraktijk vereisen continue aandacht voor professionalisering van docenten, zowel op vakinhoudelijk vlak, op didactisch terrein als op het vlak van (technologische) innovaties van het eigen onderwijs (Dochy et al, 2015; Van der Klink et al. (2017). Want kwaliteit van onderwijs, begint bij de kwaliteit van de docent. Zij zullen nieuwe (wetenschappelijke) inzichten in de eigen onderwijspraktijk moeten toepassen, zichzelf persoonlijk moeten blijven ontwikkelen en actief participeren aan een lerende organisatie. Vakinhoudelijke, pedagogisch-didactische en technologische kennis zullen dan ook duurzaam onderhouden en uitgebreid moeten worden (Koehler et al., 2013). Docenten die goed onderwijs verzorgen, weten de vakinhoud te verbinden aan leerpsychologische principes die gelden voor het leren van hun studenten (Klatter, 2020). Interactie en dialoog zijn hierbij kernbegrippen om studenten actief te laten participeren in het onderwijs (Stegers-Jager, Cohen-Schotanus & Temmen, 2012). En expliciete aandacht voor zelfregulatie, feedback en effectieve leerstrategieën zijn, zoals eerder aangegeven, belangrijk voor succesvol studeren (De Bruijn-Smolters, 2017; Molina, 2020). Het is voor onze huidige en (toekomstige) onderwijsprofessionals dan ook van belang dat zij zich gedurende hun gehele loopbaan flexibel en wendbaar blijven ontwikkelen en hun (toets)bekwaamheid blijven onderhouden. Ook omdat veranderingen in de vakinhoud resulteren in aangepaste eindtermen, wat mogelijk consequenties heeft voor leeractiviteiten en toetsing. Door docenten te faciliteren in het zicht krijgen op doorgaande leerlijnen en leeruitkomsten over de onderwijseenheden en opleiding heen, worden docenten in staat gesteld op de juiste momenten op de juiste wijze informatie te verzamelen over de ontwikkeling van de student ten aanzien van de gewenste leerdoelen (Stegers-Jager et al., 2012). Zo kan de docent bovendien op de juiste momenten de juiste feedback geven, meerdere meetmomenten creëren en vak- en opleiding overstijgend samenwerken om opbrengsten te verhogen (Cohen-Schotanus, 2012).

De kwaliteit van toetsing wordt sterk beïnvloed door docenten. Zij zullen voldoende bekwaam moeten zijn om zelf toetsen te kunnen construeren die recht doen aan leerprocessen als onderdeel van het onderwijs en hier relevante, betekenisvolle waarden en consequenties aan kunnen koppelen. Bovendien zullen zij de student moeten ondersteunen bij het realiseren van leerdoelen door hen een repertoire van effectieve leerstrategieën aan te leren.

Specifiek in het hoger onderwijs is er de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan het definiëren en vergroten van toetsbekwaamheid van docenten (Expertgroep bke/ske, 2013; Sluijsmans et al., 2017, Van Schilt-Mol et al., 2020; Vereniging Hogescholen, 2017). Dit heeft geleid tot de formulering van zogenoemde kwaliteiten van de toetsbekwame hbo-docent op basis en senior niveau (Van Schilt-Mol et al., 2020). Ook aandacht voor de inzet en verantwoordelijkheden van examencommissies en toetsexperts dragen bij aan het vergroten van de kwaliteit van toetsing. In welke mate dit inmiddels heeft

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

geleid tot een verbeterde kwaliteit in de processen van toetsing en daarbij noodzakelijke professionaliseringsvraagstukken wordt reeds onderzocht (Baartman et al., 2020; Meijer et al., 2020).

Kwaliteit van toetsing vereist ook digitale bekwaamheid. In blended onderwijsvormen veronderstelt dit een mate van digitale geletterdheid bij alle betrokkenen in het onderwijsontwerp. Digitale geletterdheid is een combinatie van cognitieve, metacognitieve en technologische vaardigheden, zowel van de docent als de lerende (Brand-Gruwel et al., 2014). In de praktijk is digitale geletterdheid niet altijd een punt van aandacht bij de verschillende participanten in het onderwijsontwerp, voornamelijk door gebrek aan kennis, vaardigheden en/of tijd. Hierdoor ontstaan er grote verschillen in digitale geletterdheid tussen lerenden van hetzelfde opleidingsniveau (Pijpers, 2020). Maar het vergroten van digitale geletterdheid draagt bij aan effectieve en efficiënte inzet van technologie-ondersteunend onderwijs- en toetsing en vormt daarmee een belangrijk aandachtspunt.

(Digitale) Toetsbekwaamheid is dus een wezenlijk onderdeel van docentbekwaamheid (Van Schilt-Mol et al., 2020). Toetsing effectief en efficiënt inzetten als integraal onderdeel van het onderwijsontwerp, vraagt om een professionaliseringsslag onder docenten. Want de kwaliteit van toetsing moet niet alleen op orde zijn, het moet ook duurzaam in ontwikkeling blijven (Van Schilt-Mol et al., 2020).

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Dat toetsing regelmatig het onderwerp van gesprek vormt in het onderwijs, mag duidelijk zijn. En dat is gezien de consequenties van toetsing in ons onderwijsstelsel ook enorm belangrijk. Waarom toetsen we? Hoe toetsen we vakspecifieke kennis en vaardigheden en/of relevante complexe vaardigheden, en welke zijn dat dan? Hoe zetten we toetsing in om het leren te bevorderen? Hoe creëren we een gebalanceerd toetsprogramma met daarin vanuit de onderwijs- en toetsvisie aandacht voor de verschillende functies van toetsing? Hoe borgen we kwaliteit? Het gaat steeds om het wikken en wegen van mogelijkheden en gevolgen, inhoudelijk, organisatorisch en financieel.

Studenten worden al lang niet meer alleen op vakspecifieke kennis en vaardigheden beoordeeld, ook complexe vaardigheden spelen een steeds belangrijkere rol passend in persoonlijke en flexibele leerroutes, aansluitend op individuele en maatschappelijke behoeften en vereisten. Zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatie over ontwikkeling en gerealiseerde doelen kunnen op verschillende momenten door verschillende partijen opgehaald worden. Er is veel aandacht voor de wijze waarop toetsing wordt ingericht (Onderwijsraad, 2018; Sluijsmans & Segers, 2018; Van Schilt-Mol, 2019). Enerzijds door de toenemende verantwoordingsplicht over de kwaliteit van toetsing, de ervaren toenemende toetsdruk, de mogelijke negatieve gevolgen van toetsing (Onderwijsraad, 2018), maar anderzijds ook door de benodigde en soms ontbrekende toetsbekwaamheid van docenten (Meijer et al., 2020; Onderwijsraad, 2018; Commissie Kwaliteit Schoolexaminering, 2018; HBO-raad, 2012). Bovenal is er toenemende aandacht voor de integratie van onderwijs en toetsing bij de start van het onderwijsontwerp. En dat is een uitstekende ontwikkeling.

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Het proces van toetsing omvat wikken en wegen, hiermee verwijzend naar werkwijzen om een niveau te bepalen, een beslissing te kunnen nemen over iemands beheersingsniveau, het behaalde resultaat af te kunnen zetten tegen de gewenste of verwachte opbrengsten. En het proces van toetsing vraagt om waardering van het leren van studenten in verschillende leeromgevingen, hiermee verwijzend naar leren en ontwikkeling stimuleren, bijsturen en zichtbaar maken. Niveaus en verschillen kunnen hierbij erkend worden, onderwijs kan geëvalueerd worden en bovenal wordt er geleerd. De kernvraag is hierbij steeds 'Welke informatie is nodig om een uitspraak te doen over de kwaliteit en mate van ontwikkeling en opbrengsten, hoe komen we zorgvuldig aan die informatie en welke consequenties verbinden we hieraan?' Ik streef dan ook naar het realiseren van een waarderende beoordelingscultuur, waarin de continue ontwikkeling van een student centraal staat, en toetsing hierbij betekenisvol geïntegreerd is binnen het onderwijs.

In een waarderende beoordelingscultuur staat het wikken, wegen én waarderen centraal. Hierbij proberen we met de juiste verzameling van informatie zicht te krijgen op de voortgang van de student, de kwaliteit van het onderwijs en het nemen van betrouwbare en valide beslissingen richting het gewenste (eind) niveau. Het verzamelen en integreren van informatie door al die actoren die een rol spelen in complexe leeromgevingen vraagt tijd en aandacht. En het vraagt een zorgvuldige afweging over wat meetbaar gemaakt en beoordeeld moet worden. Niet alleen om de druk op docenten en studenten te verminderen, maar ook door zo de focus te kunnen leggen op waar het om gaat: informatie verzamelen ten aanzien van gewenste en gerealiseerde leerdoelen en de kloof die (nog) overbrugd moet worden om daar te komen.

Wat te doen?

Het realiseren van een waarderende beoordelingscultuur vergt aandacht voor het integraal ontwerpen van onderwijs én toetsing, vanuit de functies van toetsing en de consequenties die hieruit volgen (bijv. Baartman, 2022; Van der Steen, 2020; Van Schilt-Mol, 2021), het ontwerpen van goede toetsprogramma's (bijv. Baartman et al., 2020a, 2020b; Baartman & Prins, 2018) en de effectieve inzet van ondersteunende technologieën bij onderwijs en toetsing.

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

Dat vereist een voortdurende dialoog en zorgvuldig ontwerp waarin stapsgewijs de volgende vragen aan bod kunnen komen:

1. Waarom toetsen we?
 - a. Vanuit welke onderwijsvisie en vanuit welke visie op toetsing?
 - b. Vormt de toetsvisie een integraal onderdeel met de onderwijsvisie?
2. Wat toetsen we?
 - a. Wat kennen/kunnen onze studenten aan het einde van de opleiding?
 - b. Wat zijn de beoogde leerresultaten?
 - c. Welke functies van toetsing staan hierbij centraal?
3. Wanneer wordt er getoetst?
 - a. In het licht van de toetsfuncties: vooraf, tussentijds, afsluitend, doorlopend, niet?
4. Wie is er betrokken bij toetsing?
 - a. Wat zijn de rollen van de beoordelaars?
 - b. Welke beoordelaars? Binnen de opleidingslocatie? Op de werkplek? Studenten? Externe assessoren?
5. Hoe? Welke toetsvormen passen hierbij het betreffende ontwerp?
 - a. Welke (leer)activiteiten zijn geschikt om deze uitkomsten te bereiken en welke technologieën zijn hierbij mogelijk ondersteunend?
 - b. Via welke pedagogisch-didactische werkvormen worden deze leeractiviteiten ontlokt?
 - c. Welke technologieën en tools zijn geschikt bij het leren, beslissen en evalueren?
6. Waar vindt de toetsing plaats?
 - a. Online? Offline? Op de opleidingslocatie? Op de werkplek? Op een combinatie hiervan?

Laten we ons vooral bewuster worden van het belang van zowel wikken, wegen als waarderen, en dit zo inzetten dat het proces van toetsing in een waarderende beoordelingscultuur de aanjager van leren en ontwikkeling vormt, die het kan zijn. Voor de lerenden van nu en de (onderwijs)professionals die zich een leven lang willen blijven ontwikkelen.

OVER HET LECTORAAT

Voorwoord

- 1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
- 2. Het proces van toetsing
- 3. Leren van en door toetsing
- 4. Het belang van kwaliteit
- 5. Take home message
- 6. Over het lectoraat
- Referenties

Over het lectoraat

TEA is verbonden aan Fontys Lerarenopleidingen Tilburg. Dat betekent dat het lectoraat zich richt op vraagstukken rondom toetsing van studenten op van de lerarenopleidingen, hun opleiders en hun toekomstig werkveld in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Samen met een groep enthousiaste docenten en onderzoekers, vanuit het werkveld, de opleiding en in (landelijke) netwerken voeren we onderzoeks- en professionaliseringsactiviteiten uit en dragen we bij aan het onderwijs in de bacheloropleidingen en in de Master Toetsdeskundige in het bijzonder.

Centrale vraag

In het lectoraat staat de vraag centraal hoe je (toekomstige) onderwijs-professionals in het vo, mbo en hbo de juiste kennis en (complexe) vaardigheden kunt bijbrengen rondom toetsing ter ondersteuning van complexe leerprocessen en met de inzet van effectieve en efficiënte technologieën. Effectief staat voor het kunnen realiseren van de gewenste leeruitkomsten, didactische verrijking, aansluiting bij flexibiliseringseisen en het verhogen van de (digitale) assessmentgeletterdheid van studenten, leerlingen en leraren. Efficiëntie betreft het ondersteunen van de volledige assessment- en feedbackcyclus.

LECTORAAT TECHNOLOGY ENHANCED ASSESSMENT

— Kelly Beekman —

Figuur 3. Grafische weergave TEA, Kelly Stelwagen- van den Hout (2022)

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

Onderzoeksthema's

Om tot een antwoord te komen wil het lectoraat enerzijds een praktijkbijdrage leveren aan de kwaliteit van (digitale) toetsing, en anderzijds praktijkgericht onderzoeken welke innovaties/ ontwikkelingen rondom (digitale) toetsing bijdragen aan het beroep van de wendbare, toekomstbestendige onderwijsprofessional. Thema's die het lectoraat hierbij onderzoekt zijn onder andere: het proces van (digitale) toetsing en kwaliteit en (digitale) toetsbekwaamheid hierbij, zodat studenten en docenten het beste uit zichzelf kunnen halen en hun onderwijs en leren optimaliseren. Hiermee draagt het lectoraat bij aan de ontwikkeling van kennis en toepassingen over technologie-ondersteund toetsen en beoordelen en aan het optimaliseren van de handelingsvaardigheid onder (toekomstige) onderwijsprofessionals in het vo, mbo en hbo.

Op basis hiervan richt het lectoraat zich op de volgende vier aandachtsgebieden:

1. (Digitale) toetsbekwaamheid

Het vergroten van (digitale) toetsbekwaamheid en geletterdheid.

2. Kwaliteit van (digitale) toetsing

Het vergroten van kennis en vaardigheden over kwaliteit van toetsing in (digitale) leeromgevingen, en ondersteunende toepassingen daarbij.

3. Leren van en door toetsing in blended leeromgeving

Het vergroten van kennis over en het toepassen van inzichten om te leren van en door toetsing om het leren en ontwikkelen te stimuleren.

4. Ontwerpvraagstukken richting een waarderende beoordelingscultuur

Het integreren van onderwijs en toetsing binnen een constructief afgestemd curriculum, met aandacht voor informatie verzamelen en analyseren en waarderen.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

Enkele projectvoorbeelden:

Bewust en bekwaam toetsen (Aandachtsgebied 1)

Toetsbekwaamheid van docenten speelt een belangrijke rol bij de kwaliteit van toetsing. Een digitaal zelfbeoordelingsinstrument wordt ge-update om vraaggestuurd en flexibel de eigen kennis en kunde te vergroten en verdere professionaliseringsbehoeften in kaart te brengen.

Contact Tamara van Schilt-Mol, Desiree Joosten-ten Brinke, Kelly Beekman en Rosa Bartman in opdracht van SURF.

Onderzoek naar het effect van multimediagebruik in toetsen (Aandachtsgebied 2)

Het verzamelen, interpreteren en produceren van informatie met multimedia (tekst gecombineerd met afbeeldingen) is een belangrijke vaardigheid die studenten zich eigen moeten maken. Vooral in het natuurwetenschappelijk onderwijs, zoals Biologie -de context van dit onderzoek- spelen afbeeldingen en diagrammen een steeds belangrijkere rol. Het gegeven dat leerlingen en studenten meer leren van de combinatie van tekst en afbeeldingen dan van enkel afbeeldingen of enkel tekst, noemen we het multimedia-effect. Waar veel onderzoek zich richt op het multimedia-effect bij leren, is er relatief weinig bekend over de effecten van multimediagebruik in toetsen. Dit project richt zich op hiaten in de onderzoekdata om zo te komen tot richtlijnen voor de itemconstructeurs bij multimediagebruik in items. Hiervoor is een experimenteel onderzoek in de context van Biologie in het voortgezet onderwijs opgezet. Er wordt daarbij gevarieerd met de functionaliteit van afbeeldingen in de items. De effecten ten aanzien van prestaties, tijdsinvestering en cognitieve belasting worden gemeten met digitale toetsen. Kwantitatieve gegevens worden aangevuld met kwalitatieve analyse van oogbewegingen van deelnemers via eye-tracking.

Contact Jorik Arts

Beoordelen in een hybride leeromgeving (Aandachtsgebied 3)

Ontwikkeling van een toetsingstool voor Fontys Netwerk Hybride Onderwijs

In het hoger onderwijs neemt de aandacht voor het effectief benutten van complexe leeromgevingen toe. Zo ook voor hybride leeromgevingen. Hoe kan de onderwijsprofessional efficiënt en effectief beoordelen in een hybride leeromgeving? Welke ontwerpprincipes zijn hierbij van belang? En op welke wijze kan de toetsing vormgegeven worden, passend bij de leeromgeving en de verschillende actoren? Deze vragen onderzoeken wij in opdracht van het Fontys Netwerk Hybride Onderwijs. Het resultaat: een nieuwe toetsingstool.

Contact Fieke Tychon, Debby Weerlink, Andrea Oudkerk-Pool, Rosa Bartman, Kelly Beekman

> FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

Waarderen van Authentiek en Uniek Werkplekieren (Wauw). (Aandachtsgebied 4)

In dit project wordt onderzocht wat verschillende werkplekken uniek en authentiek maakt én hoe deze bevindingen meegenomen kunnen worden in de waardering van het werkplekieren van onze studenten door henzelf en/of de opleider op de werkplek. Want onze studenten doen ervaringen op binnen een groot aantal verschillende werkplekken. Deze werkplekken bieden allemaal verschillende mogelijkheden en uitdagingen, soms specifiek gericht op bijvoorbeeld meertaligheid of digitalisering, soms minder expliciet. Anders gezegd: al deze werkplekken bieden leermogelijkheden en kenmerkende vraagstukken waaraan de student zich kan laven en in kan ontwikkelen. Het erkennen van de verschillen op de werkplek, en dit expliciet benutten om de eigen ontwikkeling te sturen, biedt enorm veel mogelijkheden. Maar wat maakt een werkplek uniek en authentiek? Welke vraagstukken staan hier centraal? En hoe kunnen deze zo geëxpliciteerd worden, dat studenten de authenticiteit van de werkplek gericht kunnen benutten voor hun ontwikkeling? En welke rol kunnen werkplekbegeleiders, schoolopleiders en instituutopleiders hierbij spelen? In dit project worden werkwijzen onderzocht waarmee de authenticiteit van een werkplek zichtbaar gemaakt kan worden, hoe deze unieke kernmerken vervolgens ontwikkelingsgericht ingezet kunnen worden en hoe deze informatie een rol zou kunnen spelen bij de waardering van het werkplekieren.

Contact Bob Koster, Kelly Beekman en anderen.

Kenniscentrum YES:

Het lectoraat Technology-enhanced assessment is een van de drie lectoraten van FLOT naast het lectoraat Learning Design (Lector Rutger vande Sande) en lectoraat Wendbare onderwijsprofessional (Lector Quinta Kools). Naast een stevige onderlinge samenwerking binnen FLOT, werken we graag samen binnen Fontys met de andere lectoraten binnen en soms buiten het educatieve domein. Om deze samenwerking te verstevigen en multidisciplinaire aanpakken te faciliteren hebben de lectoraten zich verenigd in kenniscentrum YES. Het kenniscentrum YES richt zich op het gehele ecosysteem van jeugdigen. Dit ecosysteem omvat alles wat te maken heeft met de leefwereld van jeugdigen zoals onderwijs, vrije tijd, digitale werelden, sport, gezondheid, cultuur... "We need an eco system to raise a talent..." De collectieve missie is om ertoe bij te dragen dat alle jeugdigen in al hun diversiteit gelukkig en gezond opgroeien en hun ontwikkelingspotentieel optimaal kunnen verwezenlijken, om op passende wijze mee te kunnen doen aan het maatschappelijke leven. Nu en in de toekomst.

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

REFERENTIES

- Arts, J. G., Jaspers, M., & Joosten-ten Brinke, D. (2021). Enhancing written feedback: The use of a cover sheet influences feedback quality. *Cogent Education*, 8(1), 1901641.
- Baartman, L., Munneke, L., Van der Linden, L., Van SchiltMol, T., Meijer, K., & Dobbelaer, M. (2020). Protocol Afstuderen 2.0. Een verkenning naar de huidige implementatie in het hbo. *Examens*, 3, 7-14.
- Baars, G.J.A., Wensveen, P. van., & Hermus, P. (2015). Doorwerking regeling "Nominaal = Normaal" aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op de samenstelling van de instroom en doorstroom/uitval van (subgroepen) studenten in het eerste studiejaar en op de studievoortgang na twee jaar studeren, zowel van de hele groep als van de verschillende compensatiegroepen. Rotterdam: Risbo BV/ Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Bakx, D. & Van Nuland, E. (2015). Studiesucces verhogen. Bevindingen en maatregelen uit de literatuur. Breda: Avans Hogeschool.
- Beekman, K., Joosten- ten Brinke, J. T., & Boshuizen, E. (2021). Sustainability of developed self-regulation by means of formative assessment among young adolescents: A longitudinal study. *Frontiers in Education* (p. 444). Frontiers.
- Beekman, K. & Kools, Q. Ontwikkelen en waarderen van future skills, 6-10. In: Ros, A., Thunnissen, M., & van Beelen, H. (2021) Duurzaam leren en werken in een veranderende samenleving: Praktijkgericht onderzoek en tools voor praktijk en onderzoek.
- Belfi, B., De Hoon, M. , Jolles, J., Kaiser, F., Keizer, J., Kolster, R. , Levels, M., Meng, C., Van der Velden, R., Vossensteyn, H. (2015). De jongens tegen de meisjes: een onderzoek naar verklaringen voor verschillen in studiesucces van jongens en meisjes in mbo, hbo en wo. ROA.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality at University. What the student does*. 4th edition. McGraw Hill/ SRHE and UOP.
- Black, P., & William, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education*, 5, 7-73.
- Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assesement. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5-31.
- Boekaerts, M. (1997). Self-regulated learning: A new concept embraced by researchers, policy makers, educators, teachers, and students. *Learning and Instruction*, 7(2), 161-186.
- Bos, P., Vos, M., & Thunnissen, M. (2018). Sturing geven aan zelfsturing. *PW/ Gids voor personeelsmanagement, september 2018*, p. 46-47.
- Bos, N., & Brand-Gruwel, S. (2017). Effectiviteit van Blended Learning. *Tijdschrift voor hoger onderwijs*, 35(1), 5-21.
- Brand-Gruwel, S., Kester, L., Kicken, W., & Kirschner, P. A. (2014). Learning ability development in flexible learning environments. In *Handbook of research on educational communications and technology* (pp. 363-372). Springer, New York, NY.
- Brookhart, S. M. (2011). Educational assessment knowledge and skills for teachers. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 30(1), 3-12. <https://doi.org/10.1111/j.1745-3992.2010.00195.x>
- Brown, G., McInerney, D., & Liem, G. (2009). Student perspectives of assessment: considering what assessment means to learners. In D. McInerney, G. Brown, & G. Liem (Eds.), *Student perspectives on assessment: What students can tell us about assessment for learning* (pp. 1-21). Information Age Publishing.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

- Bouw, E., Zitter, I. & De Bruijn, E. (2017). *Leeromgevingen op de grens van school en de beroepspraktijk: een systematisch literatuuronderzoek*. Bijdrage symposium op de Onderwijs Research Dagen ORD2017, Antwerpen.
- Carless, D., & Boud, D. (2018). The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43, 1315–1325. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>
- Christodoulou, D. (2016). *Making good progress? The future of Assessment for Learning*. Oxford University Press.
- Commissie Kwaliteit Schoolexaminering (2018). *Een volwaardig schoolexamen*. Repro Twynstra Gudde.
- Cohen-Schotanus, J. (2012). De invloed van het toetsprogramma op studiedoorstroom en studierendement. In Van Berkel, H. Jansen, E., & Bax, A. (red.) *Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk, Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs*, 65-78. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Cohen-Schotanus, J., Visser, K., Jansen, E., & Bax, A. (2019). *Studiesucces door onderwijskwaliteit*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Coane, J. H., & Umanath, S. (2021). A database of general knowledge question performance in older adults. *Behavior research methods*, 53(1), 415-429.
- De Bruijn-Smolers, M. (2017). *Self-Regulated Learning and Academic Performance: a Study among Freshmen*.
- Dijkstra, W. P., & Goeman, K. (2021). *European maturity model for blended education: Implementation guidelines*. Verkregen via: <https://bit.ly/3xetYo1>
- Dochy, F., Berghmans, I., Koenen, A., Segers, M. (2015). *Bouwstenen voor High Impact Leren. Het leren van de toekomst in onderwijs en organisaties*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.
- Dobbelaer, M., Den Tuinder, E., De Beer, F., Buys, E. & Van Schilt-Mol, T. (2021). *Toolkit leerling vaardigheden voor formatief evalueren*. Verkregen via: <https://bit.ly/3xetYo1>
- Duvekot, R. (2016). *Leren Waarderen: Een studie van de Erkenning van Verworven Competenties en gepersonaliseerd leren*. Utrecht University.
- Expertgroep bke/ske (2013). *Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs. Een voorstel voor een programma van eisen voor een basis- en seniorkwalificatie examinering (bke/ske)*. Vereniging Hogescholen.
- Facer, K., & Selwyn, N. (2021). Digital Technology and the Futures of Education: Towards 'Non-Stupid'Optimism.
- Furtak, E. M., Kiemer, K., Circi, R. K., Swanson, R., De León, V., Morrison, D., & Heredia, S. C. (2016). Teachers' formative assessment abilities and their relationship to student learning: Findings from a fouryear intervention study. *Instructional Science*, 44(3), 267–291. <https://doi.org/10.1007/s11251-016-9371-3>
- Fransen, J. (2020). Teaching, Learning & Technology. *Instrumentatie van betekenisvolle acties*. Lectorale rede, Hogeschool Inholland.
- Goeman, K., Poelmans, S., Van Rompaey, V., Dijkstra, W. P., & Van Valkenburg, W. F. (2019). *Embedding blended learning environments in higher education: Towards a European maturity*.
- Gulikers, J. & Baartman, L. (2017). *Doelgericht professionaliseren. Formatief toetsen met effect! Wat DOET de docent in de klas?* Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. Verkregen via: <https://bit.ly/3zLJCzV>
- Harden, R. M. (1979). How to assess students: an overview. *Medical Teacher*, 1(2), 65-69.
- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

- Hattie, J. & Timperly, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Jensen, J.L., Bailey, E.G., Kunner, T.A., & Weber, S. (2017). Using Backwards design in education research: a research methods essay. *Journal of Microbiology and Biology Education*, 18(3), 1-6.
- Joosten- ten Brinke, D. J. T., Sluismans, D. M., & Jochems, W. M. (2009). Quality of assessment of prior learning (APL) in university programmes: Perceptions of candidates, tutors and assessors. *Studies in Continuing Education*, 31(1), 61-76.
- Joosten-ten Brinke, D. (2021, January). Toetsen op afstand vereist een doordacht onderwijsontwerp. In *NRO Symposium hoger onderwijs: Nieuwe richtingen na de pandemie?*
- Kelchtermans, G. (2017). Studying teachers' lives as an educational issue. Autobiographical reflections from a scholarly journey. *Teacher Education Quarterly*, 44, 7-26.
- Klatter, E.B., Visser, K., Theeuwes, S., Wassenaar, T., & Veen, T. van (2019). *Grip op Studiesucces. Adviesrapport Studiesucces*. Hogeschool Rotterdam.
- Klatter, E.B. (2020). Waterspiegel van het onderwijs. *TH&MA Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 3(20), 67-71.
- Koehler, M. J., Mishra, P., & Cain, W. (2013). What is Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK)? *Journal of Education*, 193(3), 13–19.
<https://doi.org/10.1177/002205741319300303>
- Koeslag-Kreunen, M. G., Van der Klink, M. R., Van den Bossche, P., & Gijselaers, W. H. (2018). Leadership for team learning: The case of university teacher teams. *Higher Education*, 75(2), 191-207.
- Kok, H.B. (2015). *Facility management in Dutch higher education*. PhD thesis. Wageningen: Wageningen University.
- Knouse, L. E., Feldman, G., & Blevins, E. J. (2014). Executive functioning difficulties as predictors of academic performance: examining the role of grade goals. *Learning and Individual Differences*, 36, 19-26.
- Levaeault, D. & Allal, A. (2016). Implementing assessment for learning: Theoretical and practical issues. In D. Laveault, & L. Allal (Eds.), *Assessment for learning: Meeting the challenge of implementation* (pp. 1–18). Springer
- Logan, R. M., Johnson, C. E., & Worsham, J. W. (2021). Development of an e-learning module to facilitate student learning and outcomes. *Teaching and Learning in Nursing*, 16(2), 139-142.
- Lowe, H., & Cook, A. (2003). Mind the Gap: are students prepared for higher education? *Journal of Further and Higher Education*, 27(1), 53-76.
- Meijer, K., Van Schilt-Mol, T, Baartman, Dobbelaer, M., Van der Linden, L. & Munneke, L. (2020). Voortdurende toetsbekwaamheid in het hoger beroepsonderwijs, een eerste verkenning. *Examens*, 2, 24–34.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2019). *Strategische Kennisagenda OCW 2019 - 2024*. Den Haag.
- Molina, J.M. (2020). Een metacognitieve interventie ter verbetering van studiesucces in het eerste jaar hoger onderwijs. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam.
- Molloy, E., Boud, D., & Henderson, M. (2020). Developing a learningcentred framework for feedback literacy. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(4), 527–540.
<https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1667955>

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

- Onderwijsraad (2018). *Toets wijzer*. Onderwijsraad.
- Platform Onderwijs2032 (2016). *Ons onderwijs2032. Eindadvies*. Den Haag: Bureau Platform Onderwijs2032.
- Perrow, M. (2017). Strengthening the conversation in blended and face-to face courses: Connecting online and in-person learning with crossover protocols. *College Teaching*, 65(3), 97-105.
- Pijpers, R. (2021). Werken aan digitale geletterdheid: van visie naar praktijk. *Kennisnet*, 1, 2021. <https://www.kennisnet.nl/publicaties/werken-aan-digitale-geletterdheid-van-visie-naar-praktijk/#wat-is-digitale-geletterdheid>
- Poortvliet, R. J., Beekman, K., & Wijnia, L. (2022). Naar een formatieve schoolcultuur!. *Examens, Tijdschrift voor de toetspraktijk*, 2022(1), 36-42.
- Ramaswamy, V., Veremis, B., & Nalliah, R. (2020). Making the case for the pass/fail grading in dental education. *European Journal of Dental Education*, 24, 601–604. <https://doi.org/10.1111/eje.12520>
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S., & Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*, 28(2), 147-169.
- Sadler, D. (1989) Formative assessment and the design of instructional systems. *Instructional Science*, 18, 119–144.
- Schildkamp, K., & Datnow, A. (2022). When data teams struggle: Learning from less successful data use efforts. *Leadership and Policy in Schools*, 21(2), 147-166.
- Schippers, M.C. (2017). *Ikigai: Reflection on life goals optimizes performance and happiness*. Inaugural address. Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Schut, S., Maggio, L. A., Heeneman, S., Van Tartwijk, J., Van der Vleuten, C., & Driessen, E. (2020). Where the rubber meets the road – An integrative review of programmatic assessment in health care professions education. *Perspectives on Medical Education*, 10(1), 6–13. <https://doi.org/10.1007/s40037-020-00625-w>
- Skinner, E. A., & Belmont, M. J. (1993). Motivation in the classroom: Reciprocal effects of teacher behavior and student engagement across the school year. *Journal of educational psychology*, 85(4), 571.
- Sluijsmans, D. (2020). *Toetsing als kans voor leren*. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek Kennisrotonde. Verkregen via: <https://bit.ly/3czvOb9>
- Sluijsmans, D. M. A., Joosten-ten Brinke, D., & Van der Vleuten, C. P. M. (2013). Toetsen met leerwaarde. *Een reviewstudie naar de effectieve kenmerken van formatief toetsen*.
- Sluijsmans, D., & Segers, M. (2018). *Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs*. Phronese.
- Stegers-Jager, K.M., Cohen-Schotanus, J., & Temmen, A.P.N. (2012). Motivation, learning strategies, participation and medical school performance. *Medical Education*, 46(7), 678-688
- Surma, T., Sluijsmans, D., Vanhoyweghen, K., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). *Wijze lessen: Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Ten Brink Uitgevers.
- Tai, J., Ajjawi, R., Boud, D., Dawson, P., & Panadero, E. (2018). Developing evaluative judgement: Enabling students to make decisions about the quality of work. *Higher Education*, 76(3), 467–481. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0220-3>
- Tinto, V. (2006). Research and practice of student retention: What next? *Journal of student college retention*, 8(1), 1-19.
- Van den Akker, J. J., Kuiper, W., & Hameyer, U. (Eds.). (2003). *Curriculum landscapes and trends* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
2. Het proces van toetsing
3. Leren van en door toetsing
4. Het belang van kwaliteit
5. Take home message
6. Over het lectoraat

Referenties

- Van der Steen, J., Van Schilt-Mol, T., Joostenten Brinke, D., & Van der Vleuten, C. P. M. (2020). Formatief evalueren: Naar een programma van formatieve leeractiviteiten. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 41(4), 274–285.
- Van der Vleuten, C. P. M., Schuwirth, L. W. T., Driessen, E. W., Govaerts, M. J. B., & Heeneman, S. (2015). Twelve tips for programmatic assessment. *Medical Teacher*, 37, 641–646. <https://doi.org/10.3109/0142159X.2014.973388>
- Van Der Vleuten, C. P., Schuwirth, L. W., Scheele, F., Driessen, E. W., & Hodges, B. (2018). The assessment of professional competence. *Developments, research and practical implications*, 1996, 1.
- Van der Klink, M., van Kralingen, R., van Lankveld, T. A. M., Ramaekers, S., & Verstegen, D. (2015). Een loopbaan als docent: hoe behoud je je passie?. *Hoger Onderwijs Reeks*.
- Van der Klink, M., Kools, Q., Avissar, G., White, S., & Sakata, T. (2017). Professional development of teacher educators: What do they do? Findings from an explorative international study. *Professional development in education*, 43(2), 163-178.
- Van Schilt-Mol, T. (2021a). *Eigentijds beoordelen en beslissen. 6 handvatten*.
- Van Schilt-Mol, T. (2021b). Lectorale rede. Verkregen via: <https://bit.ly/2T2L2yh>
- Van Schilt-Mol, T., Baartman, L., Meijer, K., Dobbelaer, M., Van der Linden, L., & Munneke, L. (2020). Leeruitkomsten bke/ske. Herijking van het programma van eisen voor de basisen seniorkwalificatie examinering zoals opgesteld door de Expertgroep BKE/SKE (2013). Nijmegen/Utrecht: Hogeschool van Arnhem/Hogeschool van Utrecht.
- Vantieghem, W., Vermeersch, H. & Mieke, V. H. (2014). Transcending the gender dichotomy in educational gender gap research: the association between gender identity and academic self-efficacy. *Contemporary Educational Psychology*, 39, 369-378.
- Vereniging Hogescholen (2017). *Zienderogen vooruit. Eindrapport Commissie Evaluatie externe validering toetsing en examinering in het hbo*. Vereniging Hogescholen. Verkregen via: <https://bit.ly/3whzXlx>
- Verkoeijen, P. (2016). *Leren in het hbo. Denken, doen en laten*. (Lectorale rede). Breda: Avans Hogeschool.
- VO-raad (2019). Examinering voortgezet onderwijs toe aan herijking. Utrecht.
- Volman, M.L.L. (2019). Pleidooi voor een onderwijskundige visie op gepersonaliseerd leren. *Pedagogische Studiën*, (96), 64-75.
- William, D. (2013). Assessment: The bridge between teaching and learning. *Voices from the Middle*, 21(2), 15–20. Verkregen via: <https://bit.ly/2Ssh2Mn>
- Willingham, D., & Lovette, G. (2014). Can reading comprehension be taught?. *Teachers College Record*.
- Winstone, N. E., & Carless, D. (2020). *Designing effective feedback processes in higher education: A learning-focused approach*. Routledge.
- Wopereis, I., Schildkamp, K., Spruit, R., & Kat-De Jong, M. (2019, November). *Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT: Faciliteren en professionaliseren van docenten*. Presentatie verzorgd tijdens de SOP-eendaagse, Universiteit Utrecht, Utrecht.
- Tsai, Y. S., Rates, D., Moreno-Marcos, P. M., Muñoz-Merino, P. J., Jivet, I., Scheffel, M., & Gašević, D. (2020). Learning analytics in European higher education—Trends and barriers. *Computers & Education*, 155, 103933.

FOR SOCIETY

Voorwoord

1. Actuele ontwikkelingen in de onderwijspraktijk
 2. Het proces van toetsing
 3. Leren van en door toetsing
 4. Het belang van kwaliteit
 5. Take home message
 6. Over het lectoraat
- Referenties

DANKWOORD

Als je op verschillende werkplekken gewerkt hebt, en daar met heel fijne, enthousiaste, kundige mensen in aanraking gekomen bent, die je op heel verschillende manieren gestimuleerd hebben in je ontwikkeling, je gesteund hebben, kritisch zijn geweest, je aan het denken hebben gezet, je kansen hebben geboden en je soms gezien hebben zoals je jezelf (nog) niet zag? Dan wordt het dankwoord ontzettend lang. Dus voor al mijn geweldige (oud)collega's; Bedankt voor alles wat ik van jullie geleerd heb! Inmiddels zit ik helemaal op mijn plek bij Fontys Lerarenopleidingen. Ook hier geldt dat niets leuker is dan werken met mensen die je inspireren, innemend en ondernemend zijn, en betrokken zijn bij elkaar. Ad, de onderwijsmanagers, mijn scope-clubje, Leonie, Anne, Rutger en in het bijzonder Quinta en Bob, bedankt voor jullie kritische blik en opmerkzaamheid, het meelesen en bovenal de geweldige samenwerking! Rosa, Jorik, Debby, Fieke, Mieke, Andrea en Kelly; er gaat nog zoveel leuks komen! Ik heb er heel veel zin in om dat met jullie aan te gaan pakken. Collega's van de Master Toetsdeskundige, wat is het geweldig om met jullie expertise en betrokkenheid samen invulling te geven aan onze mooie opleiding, dankjewel. Tamara, als collega-lector in hetzelfde thema vinden we elkaar op heel veel vlakken en dat bevalt mij uitstekend. Samenwerken met jou is een feestje. En dat geldt voor meerdere (oud)collega's, die ik inmiddels mijn vriendinnen noem; Constance, Desiree, en Nicole, bedankt! Na al deze collega's en vrienden, bedank ik mijn familie en vooral ouders. Pap en mam, jullie hebben hoge en terechte verwachtingen als het om doorzettingsvermogen en inzet gaat. Maar vooral hebben jullie vertrouwen in ons, in mij. Want alles komt goed. En zo niet, dan toch. Wat een heerlijke basis.

Voor al mijn lieverds thuis, mijn knotsgekke, fijne, veel te grote samensmelting. Mijn bijzondere, zich ontwikkelende, authentieke, mooie, drukke, uitdagende, en supergezellige puberparade; Ik ben zo trots op jullie! Op ons! Rick, Jay, Soof, Raaf, Miel, Sven, Ies en Bjorn; haal eruit wat erin zit en maak er vooral iets heel moois van!

Lieve Arno, fortune favors the bold, toch? Het liefst samen met jou!

> FOR SOCIETY